

אוניברסיטת בר-אילן

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבו ע י

פרשת ואתחנן, תשס"א
מספר 404מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

על פסוקים בתנ"ך המכילים את כל האותיות

פרשנים אחדים התעניינו בפסוקים שבתורה בהם מופיעים כל האותיות העבריות מ-א ועד ת. מתברר שיש בדיוק שני פסוקים כאלה בתורה, בנביאים אנו מוציאים 15 פסוקים המכילים את כל האותיות ובכתובים ישנם 9 פסוקים מסוג זה. סך כל הפסוקים שבהם מצויה תופעה זו הוא 26. כמובן שרוב פסוקים אלו ארוכים; הפסוק הקצר ביותר ביניהם מכיל 52 אותיות, ונמצא בספר זכריה (ו, יא), והפסוק הארוך ביותר מכיל 158 אותיות, ונמצא במלכים ב (ו, לב). מבחינה סטטיסטית הופעת 26 פסוקים מיוחדים כאלה מתוך כל פסוקי התנ"ך היא סבירה. מעניין שמתוכם יש 4 פסוקים בארמית ו- 22 פסוקים בלשון הקודש, בדיוק כמספר האותיות העבריות. להלן הרשימה:

הושע יג, ב
עמוס ט, יג
צפניה ג, ח
זכריה ו, יא
קהלת ד, ח
אסתר ג, יג
דניאל ב, מה
דניאל ג, כב
דניאל ד, כ
דניאל ז, יט
עזרא ז, כח
נחמיה ג, ז
דבה"ב כו, יא

שמות טז, טז
דברים ד, לד
יהושע כג, יג
מל"ב ד, לט
מל"ב ו, לב
מל"ב ז, ח
ישעיהו ה, כה
ישעיהו סו, יז
ירמיה כב, ג
ירמיה לב, כט
יחזקאל יז, ט
יחזקאל לח, יב
הושע י, ח

לא ידוע לי על התייחסות של פרשנים לגבי הפסוקים הנ"ל המצויים בנביאים ובכתובים, אולם לגבי שני הפסוקים שבתורה, ר' יעקב בן הרא"ש, בעל הטורים, גילה את שניהם. הפסוק האחד הוא: "זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו, עמר לגלגלת מספר נפשתיכם איש לאשר באהלו תקחו" (שמ' טז, טז).

פירושו: "בזה הפסוק יש כל אלפא ביתא. לומר לך כל המקיים את התורה הקב"ה מזמין לו את פרנסתו בלא טורח כמו לאוכלי המן".

הפסוק השני מצוי בפרשתנו: "או הנסה א-להים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באת' ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים ככל אשר-עשה לכם ה' א-להיכם במצרים לעיניך" (דב' ד, לד).

פירושו: "בזה הפסוק יש כל האלפא ביתא, שרצה הקב"ה ליתן להם התורה במצרים אלא שאמרה מידת הדין נסה אותם תחלה".

אם נשווה את הפירושים לשני פסוקים אלו, ניתן לומר שפסוק המכיל את כל האותיות רומז על כל התורה בשלמותה. לשון אחר, הפסוק בא ללמד אותנו רעיון מרכזי הכולל את התורה כולה. בפסוק הראשון מדובר על הקשר הישיר בין קיום המצוות לבין פרנסת האדם ומחיתו, ובפסוק השני מופיעה בצורה תמציתית התייחסות לבעיה הפילוסופית-תיאולוגית עתיקת היומין: היחס בין ההשגחה העליונה, הניסיונות המוטלים על האדם ותפקידו בעולם הזה. לפי התורה יש השגחה, ויש ניסיונות. עמידתו של האדם בניסיונות אלה, היא תנאי הכרחי להמשך הקשר בינו לבין הקב"ה.

רעיון זה של הבעת שלמות באמצעות כל אותיות האלף-בית, מופיע גם באותם פרקי תהילים ופרקי מגילות, בהם כל פסוק מתחיל באות אחרת של האלף-בית, לפי הסדר. בעלי פיוטים וחכמים שחברו תפילות, השתמשו רבות באמצעי זה. למשל בתפילת "אל ברוך גדול דעה" שאומרים בכל יום בתפילת שחרית של חול, ובמקבילה שלה - "אל אדון" הנאמרת בתפילת שחרית של שבת.

אוסף כמה נתונים סטטיסטיים:

מספר הפסוקים בתורה: 5,845.

ומספר אותיותיה: 304,805.

ולכן אורך פסוק אחד בממוצע הוא:

$$\frac{304,805}{5,845} = 52.148$$

כלומר, בכל פסוק יש בממוצע קצת יותר מ- 52 אותיות. אולם השונות היא די גדולה: אורך הפסוקים נע מ- 10 אותיות בפסוק הקצר ביותר, עד כ- 200 אותיות באורך שבכולם.

$$\frac{304,805}{22} = 13,855 \quad \text{לגבי שכיחויות האותיות בתורה, ממוצע הופעת כל אות הוא:}$$

אבל גם לגבי האותיות השונות היא גדולה. עשר האותיות הנדירות ביותר בתורה הן:

ט	1,805 הופעות
ס	1,840 הופעות
ג	2,111 הופעות
ז	2,199 הופעות
צ	3,973 הופעות
ק	4,701 הופעות
פ	4,808 הופעות
ד	7,037 הופעות
ח	7,195 הופעות
ע	11,255 הופעות

פרופ' עלי מרצבך

המחלקה למתמטיקה ולמדעי המחשב

